

Reforme i centralizacija u vrijeme Marije Terezije

Kovačević, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:702597>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

PETRA KOVAČEVIĆ

REFORME I CENTRALIZACIJA ZA VRIJEME VLADANJA MARIJE TEREZIJE

Završni rad

Pula, rujan, 2020. godine.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

PETRA KOVAČEVIĆ

REFORME I CENTRALIZACIJA ZA VRIJEME VLADANJA MARIJE TEREZIJE

Završni rad

JMBAG: 03030658943, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studija povijesti

Predmet: Habsburška Monarhija od prosvijećenog apsolutizma do raspada

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

Mentor: doc.dr.sc. Mihovil Dabo

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Petra Kovačević, kandidat za prvostupnicu povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, rujan, 2020. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Petra Kovačević dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Reforme i centralizacija za vrijeme vladanja Marije Terezije koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, rujan, 2020.godine

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. DINASTIJA HABSBURG	8
2.1. MARIJA TEREZIJA	10
2.2. ŽIVOT I ODRASTANJE	10
2.3. DOLAZAK NA VLAST	11
2.4. FRANJO STJEPAN	13
2.5. BARUN TRENK	14
2.6. REFORME ZA VRIJEME VLADANJA MARIJE TEREZIJE	14
2.6.1. REFORME U HRVATA	17
2.6.2. ODNOS PREMA ROMIMA	17
2.7. ŠKOLSTVO U HABSBURŠKOJ MONARHIJI	18
2.8. JOSIP II.	19
3. ZAKLJUČAK	23
4. LITERATURA	24
5. SAŽETAK	28
6. ABSTRACT	29

1. UVOD

Marija Terezija borila se svim snagama kako bi sačuvala Habsburšku Monarhiju. Vladarica je željela ublažiti zastupljenost nezavisnosti hrvatskog i ugarskog plemstva, (npr. ovlasti zemaljskih sabora pri donošenju zakona, oslobađanje plemića od plaćanja poreza), preuzela je vlast putem Pragmatičke sankcije, te nedugo nakon dolaska na prijestolje Habsburške Monarhije suočila se s neprijateljski nastrojenim susjednim zemljama.¹

Marija Terezija došla je na vlast u razdoblju kada se Habsburška Monarhija suočavala s financijskim problemima, našla se u situaciji bez financijskih sredstava odnosno prihoda, vojske i savjetnika. U prvim godinama svoje vladavine vodila je tri rata, a istovremeno je morala braniti svoje nasljedno pravo.² Kraljica je obećala odanost ugarskim i hrvatskim staležima na saboru u Požunu, gdje je izjavila da će neovisno o nadolazećim situacijama poštivati prava ugarskog plemstva. Skupina podložnika Marije Terezije inspirirala ju je na prosvjetiteljstvo, te je kraljica provela mnoge reforme za vrijeme svoje vladavine: stvorila je jedinstvenu lokalnu upravu, ukinula je samoupravu u gradovima, centralizirala je vlast, reorganizirala je vojsku, uvela je obavezno obrazovanje za sve staleže i vjeroispovijesti u trajanju od šest godina, osnovala je časničku školu te je uvela mnogobrojne urbare, odnosno zemljišne knjige kojima je propisala obveze i prava kmetova.³ Vladaricu je naslijedio njen najstariji sin Josip II. koji je prvotno bio suvladar, a nakon vladaričine smrti obnašao je funkciju vladara. Josip II. bio je prosvijećeni apsolutist kao i njegova majka, no njegove reforme su bile intenzivnije i radikalnije, stoga nisu bile općeprihvaćene u narodu.⁴ Zbog nezadovoljstva svojih podanika 1790. Josip II. povukao je većinu svojih reformi. Nakon smrti Josipa II., prijestolje nasljeđuje njegov brat Leopold II. koji je ujedno bio i vladar Toscanne. Leopold II. nije bio toliko represivan u nametanju reformi poput svoga brata, zadržao je na snazi

---

¹ Neven Budak, Mario Strecha, Željko Krušelj. *Habsburzi i Hrvati*, str 106.-108., Zagreb, 2003.

² Lovorka Čoralić, (ur), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18.st.*, Zagreb, 2013. str.12.

³ Hrvatska enciklopedija, „Marija Terezija“. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38929> (pristupljeno 14. kolovoza 2020.)

⁴ N. Budak i dr., *nav. dj.*, str. 106-110.

samo Edikt o vjerskoj toleranciji i Edikt o ukidanju kmetstva. Svi navedeni vladari imali su samo jedan cilj, a to je bio stvaranje jedinstvene i moderne države.⁵

---

⁵ L. Čoralić (ur), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18.st.*, str.17.-21.

2. DINASTIJA HABSBURG

Dinastiju Habsburg krasi naslov jedne od najstarije i najpoznatije dinastije u Europi. Njihovo pojavljivanje u politici zbilo se svega nekoliko stoljeća prije stupanja u kontakt s Hrvatima. Legende o dinastiji Habsburg vuku svoje korijene još iz srednjeg vijeka i rimskog doba. Legenda povezana s rimskim dobom govori kako je rimski vladar Gaj Julije Cezar bio u krvnom srodstvu s obitelji Habsburg. Druga legenda koja datira još iz srednjeg vijeka navodi kako su Habsburgovci bili povezani krvnim srodstvom s rimskim rodом Pierleonija, odnosno sa sinovima „Petra Leona“. Iz patricijskog klana Pierleonija potječu papa Grgur I. Veliki i sv. Benedikt. Treća legenda navodi kako je njihova dinastija povezana s Francima i vladarskom kućom Karoling čiji je najistaknutiji predstavnik bio Karlo Veliki, poznatiji kao vladar i reformator Rimskog Carstva u Zapadnoj Europi. Iako su Habsburzi započeli kao relativno “mlada” plemićka obitelj, navedenim legendama nastojali su dokazati dugovječnost svoje dinastije.⁶ Habsburzi su legende o svome podrijetlu koristili u vrijeme kada je bilo potrebno osnažiti tadašnje pravo. Na primjer, Otac Marije Terezije ujedno i posljednji vladar dinastije po muškoj lozi primijenio je jednu od legendi u svrhu ostvarivanja prava na zajedničko podrijetlo s vojvodom od Alsacea. Sličnu taktiku možemo poistovjetiti sa situacijom u kojoj se našao budući suprug Marije Terezije. Kada je Marija Terezija putem pragmatičke sankcije stupila na vlast i udala se za Franju I., zapravo nije ušla u novu obitelj, nego su se ženidbom spojile dvije podrijetlom povezane dinastije.⁷

Tijekom vladavine Habsburgovaca legende su se rađale i zaboravljale sve dok povjesničari nisu počeli znanstveno proučavati njene početke, bez opterećenja političkim zahtjevima i predrasudama. Zbog manjka povijesnih izvora ne može se sa sigurnošću odrediti povijest Habsburške Monarhije. Jedna od teorija govori da je predak Habsburgovaca Gontran Bogati.

---

⁶ Pieter M. Judson. *The Habsburg Empire: A New History*, Cambridge, 2016., str. 36.

⁷ N. Budak i dr., *Habsburzi i Hrvati*, str. 5-7.

Gontran Bogati potječe iz razdoblja 10. stoljeća, a nosio je titulu vojvode od Alsacea, te je njegova rezidencija bio dvorac Habichtsburg u Burgundiji. U ranom razdoblju nastanka dinastije do izražaja je došla još jedna karakteristika kuće Habsburg: umjesto da su svoje posjede i vlast širili ratovanjem, oni su to činili putem smionih ženidbenih veza sa susjednim velikašima i vladarskim rodovima. Isto tako dinastija Habsburg je mirazima i ugovorima o nasljedstvu stjecala imanja izumrlih obitelji, te su tako širili svoje posjede i širili svoju vlast u Alsaceu, južnoj Njemačkoj i na prostoru današnje Švicarske.⁸

Zbog načina kojim su države u ratu stjecale i gubile teritorije, putem dinastijskih brakova ili zahvaljujući pregovaračkim vještinama, njihove zemlje nisu nužno bile povezane povijesno, kulturno ili geografski. Habsburška dinastija je teritorijalne jedinice tretirala kao obiteljsko vlasništvo ili kao plodove ratnih osvajanja. Iako je Habsburška Monarhija bila nadležna većini tih teritorijalnih jedinica plemićke obitelji su i dalje upravljale vojskom i ubirale porezne daće.⁹

---

⁸ N. Budak i dr., *Habsburzi i Hrvati*, str. 5.-7.

⁹ P. M. Judson. *The Habsburg Empire: A New History*. str. 36.

2.1. MARIJA TEREZIJA

2.2. ŽIVOT I ODRASTANJE

Marija Terezija rodila se 13. svibnja 1717. u Beču. Puno ime joj je glasilo Maria Theresia Walburga Amalia Christina. O vladaričinom djetinjstvu ne zna se mnogo jer nije bila obučavana za prijestolonasljednika. Marija Terezija je djetinjstvo provodila vrlo bezbrižno u društvu svojih sestara Marije Ane i Marije Amalije. Bila je izuzetno privlačna, karizmatična i zabavna djevojka sivih očiju i baršunasto plave kose. Vrlo često se može pronaći u izvorima da je zabavljala dvorjane svojim lijepim glasom, a uz pjevački talent bila je i izvrsna plesačica i slikarica. Marija Terezija je bila umjetnička duša koja nikada nije pokazivala interes za politiku. Više se posvećivala umjetnosti i jezicima koji su joj izuzetno dobro išli¹⁰

Karlo VI., otac Marije Terezije, iz razloga što nije imao muškog nasljednika cijeli život je podredio da Europa prihvati Mariju kao prvu vladaricu na prijestolju dinastije Habsburg, ali ju je zakinuo u tome što ju je zaboravio podučiti osnovnim stvarima vezanima za državne poslove. Vladarica je uz to što je bila izuzetno dobra u glumi, pjevanju i plesu, imala dar za strane jezike. Koristila se francuskim, latinskim i talijanskim jezikom, no nikada nije savladala njihov pravopis i gramatiku. Smatra se da je zbog načina razmišljanja i podučavanja svoga učitelja i teologa Franza Ksavera Vogela imala sklonosti prema prosvjetiteljstvu, no tu su doprinijeli i spisi njenog drugog učitelja, Gottfrieda Spannagela.¹¹

Vladarica je odrasla u katoličkoj obitelji te se čitavog života ponašala u skladu s time. Na početku nije bila pobornik ideja francuskog prosvjetiteljstva, ali je shvatila da će joj to na dugoročnom polju uvelike koristiti. Sazvala je najznačajnije prosvjetiteljske savjetnike i ministre tog vremena, te je uz njihovu pomoć sastavila odredbe i reforme koje su naposljetku u pozitivnom smislu utjecale na njezine zemlje i narode. Marija

¹⁰ G. Fussenegger, *Marija Terezija: kraljica i carica*, str. 28. – 29.

¹¹ G. Fussenegger, *Marija Terezija: kraljica i carica*, str. 28-29.

Terezija bila je zamijećena kao izuzetan političar, osobito u Ratu za austrijsku baštinu, iako ju nitko pa čak ni Karlo VI. nije podučio važnim državnim poslovima. Vladarica je koja se vodila moralnim načelima i koja je stajala iza svojih riječi i djela.¹²

2.3. DOLAZAK NA VLAST

Marija Terezija došla je na vlast na temelju Pragmatičke sankcije iz 1713.. Ugarsko plemstvo isprva nije prihvatilo da na čelu dinastije bude žena, pa su željeli iskoristiti zakon iz 1687. Prema navedenom zakonu, u slučaju izumrća muške loze dinastije Habsburg za prijestolonasljednika može biti izabran član neke druge dinastije. Pragmatičkom sankcijom Mariji Tereziji osigurana je vlast nad Austrijom i unutrašnjoaustrijskim zemljama (Kranjskom, Koruškom i Štajerskom). Ugarski sabor prihvatio je program Pragmatičke sankcije tek 1722.¹³ Pragmatička sankcija je zakonski članak koji prihvaća da nakon izumrća muških potomaka vladarsko pravo dinastije Habsburg može prijeći na žensku osobu pod uvjetom da ona vlada Austrijom, Štajerskom, Koruškom i Kranjskom. Vodeće europske velesile odobrile su naslijeđe habsburške krune po ženskoj lozi, no moglo se pretpostaviti da program Pragmatičke sankcije neće ostati neosporen. Saski i bavarski vladari smatrali su da polažu prava na habsburšku krunu zahvaljujući rodbinskim vezama. U isto vrijeme kada je Marija Terezija stupila na prijestolje, vlast je također naslijedio pruski kralj Fridrik II. poznatiji kao Fridrik Veliki. Fridrik Veliki je bio izuzetno opasan po Mariju Tereziju zato što mu je otac ostavio snažnu vojsku te punu državnu blagajnu, upravo ono na što vladarica nije mogla računati od strane svog oca Karla. Pruski vladar je zahtijevao da mu se prepusti Šleska na koju nije polagao valjano pravo, no Marija Terezija je to odbila, te je tako započeo Prvi šleski rat. Nakon pobjede pruske vojske, Marija Terezija se našla u bezizlaznoj situaciji jer je jedna od opcija uključivala diobu Austrije, te su izborni kneževi odlučili carsku krunu predati jednom on njezinih najvećih protivnika, Karlu Albertu koji je nosio titulu bavarskog kneza. Marija Terezija je pokazala svoje veliko umijeće i sposobnost obrativši se slavonskom barunu Franji Trenku, koji je u vrlo kratkom vremenu okupio konjicu sastavljenu od kmetova i hajduka. Vladarica je bila u višegodišnjem sukobu s Karlom Albertom, no nakon njegove smrti, njegov sin odlučuje sklopiti primirje s habsburškom kraljicom. Sin Karla Alberta ne samo da je potpisao

---

¹² N. Budak i dr., *nav. dj.*, str 107-108.

¹³ L. Čoralić (ur), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18.st.*, str.11-14.

primirje nego je obećao dati svoj glas suprugu Marije Terezije Franji Stjepanu Lotarinškom kada se bude birao njemački car. Zbog svoje političke i taktičke moći, kraljica je uspjela sačuvati svoju krunu i imovinu prilikom Rata za austrijsko naslijeđe.¹⁴

Vladarica je stupila na vlast odmah nakon smrti Karla VI. 1740. Njen suprug Franjo Stjepan Lotarinški postavljen je kao suvladar. Nakon njegove smrti njegovu titulu preuzima njihov zajednički najstariji sin Josip II. Od vremena kada je Franjo I. stupio na vlast, dinastija se naziva Habsburg-Lothringen zato što je Franjo I. nosio titule lotarinškog vojvode i toskanskog nadvojvode.¹⁵

¹⁴ N. Budak, i dr., *nav.dj.*, str. 98-102.

¹⁵ L. Čoralić (ur), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18.st.*, str.11.-14.

2.4. FRANJO STJEPAN

Odmah nakon rođenja Marije Terezije počelo se raspravljati o njezinoj udaji. Veliki broj vladajućih kuća htio je svoje sinove oženiti za Mariju Tereziju, no njezinog oca Karla VI. su oduvijek najviše zanimali Lotarinzi koji su bili među vodećim europskim dinastijama. Karlo VI. isprva je želio da njegova kći stupi u brak s Klementom Lotarinškim, no ubrzo nakon dogovora Klement se iznenada razbolio i umro, te se buduća vladarica vjenčala za njegovog brata Franju Stjepana Lotarinškog.¹⁶ Marija

Terezija upoznala je svog devet godina starijeg supruga kada je imala svega 6 godina, u Beču. Budući supružnici su odrasli zajedno, te su se s vremenom zaljubili jedno u drugo i na poslijetku su stupili u brak 12. veljače 1736. u crkvi sv. Augustina pokraj palače Hofburg koja se nalazi u samom centru Beča. Od toga vremena dinastiju krasi naslov Habsburg-Lothringen.¹⁷

Godine 1708. rodio se Franjo Stjepan Lotarinški na sjeveroistoku Francuske. Kao drugi sin u obitelji, od oca Leopolda naslijedio je Lotaringiju koju je kasnije mijenjao za Toskanu. Nakon ženidbe s Marijom Terezijom, austrijsko građanstvo ga nikada u potpunosti nije prihvatilo zato što su ga smatrali Francuzom, a ne Bečaninom.¹⁸ Odredbama Bečkoga mira, kojim je 1738. okončan Rat za poljsku baštinu, Franjo Stjepan morao je trajno napustiti Lotaringiju i Vojvodstvo Bar, u korist poraženog Francuza Stanislava Leszczyńskog, nakon čije je smrti ta regija trebala biti pripojena Francuskoj. Kao naknadu Franjo Stjepan je dobio Veliko Vojvodstvo Toscanu.¹⁹

¹⁶ G. Fussenegger, *Marija Terezija: kraljica i carica*, str. 30-34.

¹⁷ G. Fussenegger, *nav. dj.*, str. 45.

¹⁸ Proleksis enciklopedija, „Franjo I. Stjepan Lotarinški“, URL. <https://proleksis.lzmk.hr/22071/> (pristupljeno 8. kolovoza 2020.)

¹⁹ Slaven Bertoša, *Svjetska povijest modernog doba s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok*, Zagreb, 2004., str. 121.

2.5. BARUN TRENK

Franjo Trenk bio je hrvatski barun i habsburški pukovnik. Sudjelovao je u mnogim ratnim sukobima, a jedan od najbitnijih je bio Rat za austrijsku baštinu. Godine 1740. kada je Marija Terezija postala vladarica dinastije Habsburg, protiv nje su se podigli Prusi s kraljem Friedrichom II. na čelu, te Bavarci i Francuzi.²⁰

Marija Terezija zatražila je slavonskog baruna za pomoć što je on naposljetku i prihvatio. Barun je svoju vojsku sastavio većinom od slavonskih hajduka. Njihova odjeća bila je slična osmanskoj odori, imali su obrijane glave s perčinom, te konjske repove umjesto zastava, sve je to bilo iz razloga kako bi se izazvao što veći strah prema sukobljenoj strani. Trenkova četa je bila sastavljena i od 12 glazbenika s bubnjevima i frulama koji su se nazivali „turska banda“. Tzv. turska banda pratila je nastupe Trenkovih pandura i tako je izazivala strah kod suprotstavljene strane.²¹ Barun Trenk je imao dosta neprijatelja koji su ga optužili za planiranje ustanaka u Slavoniji, bezobzirno ratovanje i pronevjeru državnog novca. Godine 1747. osuđen je na doživotnu tamnicu, te je izgubio svoju titulu.²²

2.6. REFORME ZA VRIJEME VLADANJA MARIJE TEREZIJE

Vladavina Marije Terezije poznata je po centralizmu i apsolutizmu kojima je cilj bila provedba prosvjetiteljskih ideja u Monarhiji. Kraljica je pokrenula niz reformi kojima je najveći zadatak bila izgradnja čvrste središnje vlasti sa službenim njemačkim jezikom. Vladarica je poticala razvoj industrije i trgovinu te je modernizirala kazneno pravo. Godine 1768. ukinula je srednjovjekovnu torturu i progone vještica, isto tako olakšala je položaj kmetova te je nametnula poreze Crkvi i plemstvu. Najviše je zapamćena po reformi školstva, uvela je opće školovanje 1774. u austrijskom dijelu Habsburške

²⁰Hrvatska enciklopedija „Trenk, Franjo“. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62171> (pristupljeno 15. kolovoza 2020.)

²¹ Dragutin Pavličević, *Povijest Hrvatske*, str. 211-213.

²²Hrvatska enciklopedija, nav.dj.

Monarhije. Većina plemstva pružala je vladarici velike otpore, najviše zbog centralizacije i germanizacije²³.

Habsburšku Monarhiju trebalo je novčano ojačati, te što prije napuniti državnu blagajnu, zato što je Monarhija bila pred rubom bankrota, te je izgubila Dresdenskim mirom 1745. Šlesku, gospodarski najrazvijeniju pokrajinu.²⁴ To je bio jedan od glavnih okidača koji je natjerao Mariju Tereziju da uvede određene odredbe i reforme. Vladarica je željela imati što bolji uvid u vanjske, a pogotovo unutarnje poslove države, te je osnovala središnji dvorski i državni arhiv. Isto tako reformirala je i Dvorsku komoru. Marija Terezija planski je poticala gospodarstvo kako bi punila državnu blagajnu. Vladarica je dala svojoj osobi od povjerenja, grofu Friedrichu Haugwitzu zaduženje da provodi unutarnje političke reforme, no Haugwitz tu nije mogao puno toga napraviti jer su se reforme kosile s tadašnjim poretkom i sustavom. Grof Haugwitz ispočetka je reforme provodio u austrijskom dijelu Šleske, a zatim u Kranjskoj i Koruškoj. Marija Terezija je oko sebe imala velik broj savjetnika koji su se bunili protiv reformi i načina reformiranja grofa Haugwitza, no ona mu je vjerovala i čvrsto stajala uz njega.

Godine 1761. nastaje Ujedinjena dvorska kancelarija, Dvorska komora, Dvorska financijska komora, Dvorsko ratno vijeće, Državna kancelarija i Vrhovni sud. Navedeni upravno-centralistički aparat opstao je sve do 1848., no tijekom nadolazećih godina bilo je izmjena. Reforme su zahvatile i crkveno-političko područje, ali tek nakon 1760. godine. Marija Terezija smatrala je da bi bilo bolje stanje u državi kada bi državna uprava nadzirala crkvenu, navedenu reformu prihvatili su Marijini ministri i važni kraljičini savjetnici koji su radili na dvoru. Ova reforma sastojala se od mnoštva odredba i iznimaka, a jedna od njih je bila da svećenici moraju plaćati porez, te da se ne smije pristupiti crkvenom redu prije napunjene 24. godine. Što se tiče unutarnje politike, osobito sudstva, Marija Terezija bila je na glasu kao vrlo strog vladar. Odredbe u kaznenom pravu koje je sama kraljica uvela bile su izuzetno stroge i u većini slučajeva bez propusta, no nakon 1776. vladarica je ukinula torturu i ograničena je smrtna kazna samo za najveće prijestupe.²⁵

---

²³ Hrvatska enciklopedija. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38929>(pristupljeno 16.kolovoza 2020.)

²⁴ C. W. Ingrao, *The Habsburg Monarchy 1618.-1815.*, Cambridge, 2000., str. 178.

²⁵ Erich Zollner, Therese Schussel, *nav. dj.*, str. 206–208.

Godine 1751. nastaje zemljišna knjiga s popisom odredbi i zakona o zaštiti seljaka, te se u tom zakoniku koji je nosio naziv „Terezijanski katastar“ moglo razlučiti što je seljački posjed, a što vlastelinski. Vlastelini nisu smjeli više ubirati poreze od seljaka, te je sudska vlast vlastelina bila ograničena, isto tako na carskim posjedima ukinuta je i tlaka. Navedenim odredbama seljaci su bili izuzetno zadovoljni. Rasla je industrija, gradile su se manufakture baršuna i tekstilna industrija pamuka dosegla je svoj vrhunac u vrijeme Marijine vladavine. U Koruškoj, Štajerskoj i Donjoj Austriji nastaju tvornice papira zbog velikih potreba tiska, poduzeća i ureda. Što se tiče metalne industrije, ona je bila najveća i najrasprostranjenija, te se najbrže razvijala u Moravskoj, Češkoj i u alpskim zemljama. Zbog reformi i reorganizacije vlade, dolazi do demografskog porasta te Beč postaje metropola.

Razvoj školstva bio je jedan od najvećih prioriteta u Habsburškoj Monarhiji. Do Terezijanskih reformi prevlast u obrazovanju i odgajanju imala je Crkva. Osnovna škola temeljila se na inicijativama župnih svećenika. Visoko i više školstvo počivalo je na filozofskoj i teološkoj nastavi, na sveučilištima je bilo pod kontrolom isusovačkog reda. Izvori navode da u Habsburškoj Monarhiji do dolaska Marije Terezije na vlast nije postojao uređeni obrazovni sistem te da je podučavanje služilo samo kao dodatan posao. Marija Terezija je 1770. utvrdila da „školstvo jest i ostaje politicum“, odnosno ono postaje političko pitanje. Marija Terezija je omogućila svim staležima mogućnost obrazovanja, što do njenog vremena nije bio slučaj. U Habsburškoj Monarhiji najraširenije po brojnosti bile su pučke škole u kojima se savladavalo osnovno znanje. Marija Terezija osnovala je dvije akademije za više staleže. Prva akademija nazivala se „Terezijanska viteška akademija“, bila je za one plemiće koji su sa svojim novostečenim obrazovanjem željeli sudjelovati i raditi u javnoj službi. Postojala je i „Orijentalna akademija“ koja je bila malo zahtjevnija i kompleksnija od prve, nju su pohađali plemići koji su željeli steći zavidno znanje i sudjelovati u diplomatskim odnosima. Orijentalna akademija u kasnijim godinama preimenovana je u Konzularnu akademiju. Kako Marija Terezija nije radila razliku između staleža, tako razlika nije bila vidljiva ni u vjeroispovijesti pa je studiranje bilo slobodno i za židove i protestante. Latinski jezik se prvi koristio kao službeni jezik na sveučilištima, no ubrzo ga zamjenjuje njemački jezik.

Što se tiče vojnih reformi u Habsburškoj Monarhiji, najznačajnije su bile one vezane uz Vojnu krajinu jer je ona imala do 18.st. obrambenu ulogu protiv Osmanskog Carstva. Vojna krajina je u to doba bila podijeljena u 11 pukovnija gdje je proveden sustav militarizacije, odnosno obvezni vojni rok od 16. do 60. godine starosti.

Militarizacija je omogućila Monarhiji stalan izvor vojske u nadolazećim ratovima, a ne samo kao obrana protiv Osmanskog Carstva.²⁶

2.6.1. REFORME U HRVATA

Prilikom dolaska Marije Terezije na vlast, počela se preustrojavati državna uprava. Započeo je proces uspostavljanja i formiranja slavonskih županija, na inicijativu Hrvatskog sabora. Godine 1745. osnovane su tri slavonske županije na čelu s velikim županom: Virovitička, Požeška i Srijemska. Uprava županija bila je sastavljena od velikog broja službenika (župan, dožupan, kancelar, javni bilježnik i sudac). Novonastale slavonske županije nisu u cijelosti bile pod upravom Hrvatskog sabora jer je župane birao vladar. Svoje porezne obveze županije nisu podmirivale Hrvatskom saboru, već su bile uvedene u ugarski porezni sustav. Godine 1755. u Križevačkoj županiji dolazi do seljačke bune koja se proširila i na istočnije županije. Mariju Tereziju je pobuna seljaka potaknula na rješavanje gospodarskih problema, te je 1780. uvela jedinstveni urbar za Zagrebačku, Varaždinsku i Križevačku županiju. Kraljica je poticala poljoprivredu, razvoj novih kultura i stočarstva, te je veliki osobni doprinos dala u otvaranju tvornica. Zaposlila je veliki broj ljudi u izgradnji i regulaciji cestovnog i plovnog prometa. Vezano uz Rijeku i primorje, kraljica je 1776. napisala u svom dekretu : „...neka se grad i luka riječka, kao i ona bakarska imanja, koja iduć iz Karlovca put Rijeke, leže na desnoj strani Karlove ceste, (...), nadalje i sam grad Karlovac, koji se ima na slobodni kraljevski grad uzvisiti, neka se to sve opet neposredno pridruži hrvatskoj kraljevini; iz ovih pak strana, koje se imaju reinkorporirati, neka se ustroji nova županija i podloži, poput drugih županija, kraljevinskom hrvatskom vijeću“²⁷

Međutim, tri godine kasnije, 1779., Rijeka je dobila upravnu autonomiju i postala ugarskim izlazom na more.

2.6.2. ODNOS PREMA ROMIMA

Krajem 18. stoljeća područja Slavonije, Srijema i Baranje bila su oslobođena od vlasti Osmanskog Carstva. Odredba Marije Terezije o sustavnom naseljavanju romskog stanovništva stupila je vrlo brzo na snagu, te su Romi u kratkom periodu naselili

---

²⁶ E. Zollner, T. Schussel, *nav. dj.*, str. 208-214.

²⁷ N. Budak i dr., *nav. dj.*, str. 103-106.

područja između rijeke Drave i Save gdje su bili prisiljeni na sjedilački način života. Kako bi privukli Rome da prihvate takav način života dodjeljivano im je osam jutara zemlje i ustupljene su im određene povlastice. Većina Roma nije se htjela asimilirati pa su na snagu morale stupiti nove odredbe. Zabranjena je bila upotreba imena „Cigan“, te korištenje vlastitog jezika i tradicijskih običaja.²⁸

2.7. ŠKOLSTVO U HABSBURŠKOJ MONARHIJI

Marija Terezija odlučila je reformirati školstvo, te svima pružiti priliku naobrazbe neovisno o društvenom statusu, spolu, vjeroispovijesti itd. Godine 1774. uveden je „Opći školski red“ kojim se uređuje osnovno školstvo, a čije su odredbe posredno preživjele do danas. Uvedene su trivijalne, glavne i normalne osnovne škole. Trivijalne škole bile su svima dostupne, a u njima su se mogla naučiti različita osnovna znanja kao npr. čitanje i pisanje. Glavnim osnovnim školama cilj je bio proširiti spektar naobrazbe, glavni predmeti bili su povijest, zemljopis i latinski jezik. Posljednje su normalne škole u kojima se naobrazba još više širila s ciljem podučavanja budućih učitelja.²⁹

Odredbama iz 1777. seljake se isprva podučavalo poljoprivredi i zanatskim poslovima, a oni pojedinci koji su svojim talentom iskakali iz mase bili su preusmjereni u narodne škole koje su se dijelile na seoske, trgovišne i gradske. Postojale su još tri vrste obrazovnih ustanova, a to su gramatičke škole, gimnazije i akademije. Gimnazije su se gradile na mjestima gdje je bio najveći broj polaznika, te je njihova izgradnja također ovisila o prikladnosti samog mjesta. Učitelji u gimnazijama najčešće su bili redovnici, ponajviše isusovci. Zaposlenici gramatičkih škola također su bili redovnici, ali oni koji potječu iz mjesta gdje se škola nalazila. Narodne gradske škole bile su raspršene po čitavom Kraljevstvu, a ovisile su o dostupnosti učitelja u određenim mjestima. Ravnatelj narodnih gradskih škola morao je znati osim lokalnog jezika i njemački jezik kako bi mogao podučavati i odgajati buduće učitelje. Iznimka su bili siromašni gradovi koji nisu imali sredstva za obuku učitelja, a posjedovali su nadarenu mladež, takvi gradovi dobili bi skupinu redovnika koja bi radila u njihovim školama i brinula se o obrazovnom planu i

---

²⁸ „Iz povijesti roma na hrvatskim područjima u 18. i 19. stoljeću“ URL: <http://romi.hr/zanimljivosti/hrvatska/iz-povijesti-roma-na-hrvatskim-podrucjima-u-18.-i-19.-stoljecu> (pristupljeno 19. kolovoza 2020.)

²⁹ Ivana Horbec, Vlasta Švoger, Maja Matasović, *Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj: zakonodavni okvir*, Zagreb, 2017., str. 49-50.

odgoju mladeži. Trgovišne i seoske narodne škole bile su iznimno slične gradskim školama, no razlikovale su se po broju učitelja, te po programu koji je bio siromašniji jer je mladež koja je pohađala te škole bila manje obrazovana.

U Habsburškoj Monarhiji smatralo se da siročad treba obrazovati za učitelje. Sirotište je u pravilu bilo smješteno uz primarnu školu u svakom mjestu, a nadležnik sirotišta bio je kraljevski nadzornik. Plaće učitelja su iznosile onoliko koliko je u to vrijeme bilo potrebno za dostojanstven život, a ako bi učitelj želio dodatan novac, morao se posvetiti učenju posebnih vještina u dodatnim satima. Što se tiče financiranja škola, ako grad nije bio u mogućnosti samostalno financirati škole u obzir je dolazila i pomoć lokalnih vlastelina i studijske blagajne. Isprva je bilo problema u sastavljanju školskog plana i programa jer su bile očite i velike razlike u društvu. Najveća razlika je bila raznolikost lokalnih jezika, te raznolikost u vjeroispovijesti. Upravo zbog navedenih razlika stručnjaci toga vremena sastavili su literaturu i sam program tako da svima bude pristupačan.³⁰

2.8. JOSIP II.

Josip II. bio je najstarije dijete Marije Terezije i njenog supruga Franje Stjepana Lotarinškog, a rođen je 13. ožujka 1741. u Beču. Nakon smrti Marije Terezije, car Josip II. zavladao je svim habsburškim zemljama. Njegov dolazak na vlast popraćen je oduševljenjem jer je Habsburškom dinastijom opet zavladao muški nasljednik. Smatralo se da će Monarhija postati moćnija nego ikad, te se u narodu mogla čuti uzrečica „Neprijatelj više nema šanse, jer Austrija sada opet nosi hlače“.³¹

Od rane mladosti zanimalo su ga mnoge stvari, proučavao je djela enciklopedista, pa se počeo zanimati za prosvjetiteljske ideje. Stekao je vojnu, vjersku i pravnu naobrazbu. Nakon smrti svoga oca Franje I. 1765., postao je majčin suvladar, oslonac i desna ruka koji joj je uvelike pomagao vodeći poslove vezane uz pravosuđe, vojsku te vanjske poslove općenito.³² Godine 1780., nakon smrti Marije

³⁰ I. Horbec, M. Matasović, V. Švoger., *nav.dj.*, str. 85-115.

³¹ L. Čoralić (ur), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18.st.*, str. 17.

³² Hrvatska enciklopedija, „Josip II.“ URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29350> (pristupljeno 9. kolovoza 2020.)

Terezije, kada je stupio na vlast odmah započinje s nizom reformi. Smatra se da je Josip II. vladar koji je s brojnošću svojih reformi premašio sve druge prosvijećene vladare. Marija Terezija je godišnje objavljivala prosječno stotinjak odredbi, a Josip II. oko sedam puta više. Car je objavljivao mnoštvo reformi koje su odmah morale stupiti na snagu jer je htio doći do svoga zadanog cilja. Želio je da se stvori čvrsta, jedinstvena i centralizirana habsburška država koja ima jaku središnju vlast te da zakoni i prava budu jednaki za sve.³³

Josip II. vladao je samo deset godina, ali je njegov način vladavine ostavio ogroman trag u zemljama koje su mu bile podređene, odnosno u kojima je vladao . Njegov trag neizravno se osjeti još i danas zbog mnogih reformi po kojima je ostao upamćen, a one su se nazivale „jozefinističke reforme“, iako su zapravo bile započete za vrijeme vladanja njegove majke Marije Terezije. Kao i drugi mladi monarsi toga doba, Josip II. je bio pod izrazito velikim utjecajem prosvjetiteljskih ideja. Kao mladić imao je priliku proučavati djela velikih prosvjetiteljskih figura srednje Europe. Kraljica je pokušala zaštititi Josipa II. od radikalnih anglo-francuskih ideja koje su kružile među dvorskom aristokracijom, no nije uspjela.³⁴

Velika razlika između Josipa II. i njegove majke Marije Terezije je bila ta što je Josip II. uistinu vjerovao u moć reformi i nastojao je izmijeniti gotovo sva područja života svojih podanika, dok je Marija Terezija na to gledala drugačije. Marija Terezija nije bila inspirirana idejama francuskog prosvjetiteljstva pa je iz tog razloga imala dozu opreza, odnosno samo je prihvaćala pod određenim okolnostima savjete svojih ministara od čega je imala veliku korist, ali s druge strane vodila je brigu da ne povrijedi prava ljudi koji su joj bili podložni. Isti ti podanici pružali su otpor Josipu II., a on je smatrao da reforme koje uvodi idu njima u prilog sve dok nije bilo prekasno i dok situacija nije eskalirala.³⁵

Josip II. bio je jedan od rijetkih vladara koji je želio poboljšati svijet, smatrao je da je država zaštitnica naroda, osnivao je bolnice, ubožnice, otvarao je javne parkove, odvajao je vrijeme za razgovore sa svojim podanicima. S druge strane, Josip II. nije se istaknuo vladarskim vrlinama, nije bio dobar političar, vojnik ni diplomat. Reforme Josipa

---

³³ Hrvatska enciklopedija, „Josip II.“ URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29350> (pristupljeno 9. kolovoza 2020.)

³⁴ Charles W. Ingrao, *The Habsburg Monarchy 1618.-1815*, str.182.

³⁵ N. Budak i dr., *nav. dj.*, str. 106-110.

II. izazvale su žestok otpor ugarskog plemstva. Josip II. odbio se okruniti krunom sv. Stjepana, te ju je dao prenijeti u Beč čime je oduzeo Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu njegovu najvažniju čast. I Ugarsku i Hrvatsku najviše je pogodilo ukidanje županija i podjela zemalja krune Sv. Stjepana u deset okružja. Od vremena Josipa II. njemački jezik postaje službeni jezik Monarhije. Josip II. je puno pozornosti posvetio školstvu. Zalagao se za obavezno obrazovanje od šeste do dvanaeste godine, uveo je odredbe kojima bi kažnjavao roditelje koji su onemogućavali djeci pohađanje nastave. Otvorio je velik broj osnovnih škola i povećao stopu pismenosti. Među reformama bile su značajne one koje su se odnosile na crkvu i vjeru općenito. Josip II. ukinuo je više od sedamsto samostana, među ostalim zato što nisu posvećivali dovoljnu brigu o bolesnicima i nisu sudjelovali u odgoju mladeži. Umjesto samostana, Josip II. je utemeljio mnoge župe jer je smatrao da je uloga svećenika u prosvjećivanju nezaobilazna. Najvažnija reforma Josipa II. bila je Patent o vjerskoj toleranciji objavljen 1781. Patentom je dopušten privatni izbor vjeroispovijesti i gradnja crkava u mjestima gdje ima više od sto obitelji iste vjerske orijentacije.³⁶ Reformirao je sudstvo tako što je uveo pravnu jednakost među svim staležima i ukinuo smrtnu kaznu. Seljaci su imali pravo na pravnu pomoć u sudskim procesima s plemićima. Povukao je gotovo sve svoje reforme za ugarski dio Monarhije 1790., ali i dalje se stanje u Monarhiji nije smirilo. Iste te godine je umro, te je dao na ploču nadgrobnog spomenika napisati „Ovdje leži Josip II, čiji su svi pothvati propali.“³⁷

Josip II. uvodio je radikalnije reforme od svoje majke, no njegove su reforme u usporedbi s reformama Marije Terezije bile općeširoko ne prihvaćene. Ukinuo je kmetstvo, tj. svi ljudi unutar Habsburške Monarhije imali su pravo uživanja osobne slobode, no to se nije uspjelo održati u slavonskim županijama, osobito u Srijemu. Isto kao i u ostatku Habsburške Monarhije, Josip II. ukinuo je crkvene redove i u slavonskim županijama, te im je oduzeo posjede. Uvođenjem novog poreznog sustava vladar je dodatno porezno opteretio plemićki stalež. Kako bi istaknuo centralističko i apsolutističko ustrojstvo Habsburške Monarhije ukinuo je i ustrojio 10 županijskih okruga³⁸ Hrvatska je bila podvrgnuta čak i u unutarnjoj upravi Ugarskom namjesničkom vijeću. Upravne funkcije sele u Zagreb, jer je 1776. Varaždin stradao od požara. Od 1776. Zagreb

---

³⁶ N. Budak i dr., *nav. dj.*, str. 106.-110.

³⁷ L. Čoralić (ur), *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18.st.*, str.18.-20.

³⁸ Isto.

postaje centralni grad sjeverne Hrvatske i čitavog hrvatskog područja.³⁹ Josip II. smatrao je da bi se Rijeka i ostale luke trebale vratiti Ugarskoj, jer se uvjerio prilikom putovanja hrvatskim primorjem da je odvajanje primorja od zaleđa dovelo do njegovog propadanja.

---

³⁹ Ivo Goldstein, *Povijest 21. Hrvatska povijest*, Zagreb, 2007.str. 223.

3. ZAKLJUČAK

Marija Terezija Austrijska (1717. – 1780.) bila je češka i ugarsko-hrvatska kraljica, te austrijska nadvojvotkinja, dok je njezin suprug Franjo Stjepan bio car Svetog Rimskog Carstva. Nakon njegove smrti, tu je titulu naslijedio sin, Josip II. Vladala je jednom od najstarijih europskih monarhija, te je bila jedina žena koja je stupila na prijestolje u dinastiji Habsburg. Zbog svoje utjecajne vladavine razdoblje njezinog vladanja naziva se Terezijanizam. Vladala je apsolutističkim načinom vlasti, u razdoblju od 1740. do 1763. vodila je četiri velika rata koja su dovela Habsburšku Monarhiju pred rub bankrota zbog pretrpljenih velikih teritorijalnih gubitaka - prije svega valja spomenuti gubitak Šleske, ali i talijanskih zemalja. Zbog svoga stava, te sposobnosti i odlučnosti jedna je od najvažnijih monarha prosvijećenog apsolutizma. Imala je 16-ero djece pomoću kojih je sklapala državno-političke ugovore. Bila je dobra majka i supruga, ali je uvijek pokazivala dozu hladnoće. Uvela je mnoge reforme koje su u njeno vrijeme bile često neprihvaćene, a danas ne bi mogli zamisliti život bez njih. Reforme su se odnosile na sve staleže, neovisno o imovinsko-pravnim odnosima. Borila se i zalagala za manjine, željela im je omogućiti lagodniji, uredniji i moralniji život.

4. LITERATURA

1. Bertoša Slaven, *Svjetska povijest modernog doba s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok*, Profil, Zagreb, 2003.
2. Budak, Neven i dr., *Habsburzi i Hrvati*, Srednja Europa, Zagreb, 2003.
3. Castelot, Andre, *Marija Antoaneta*, Izdavačko poduzeće Rad, Beograd, 1968.
4. Charles, W, Ingraio, *The Habsburg Monarchy 1618.-1815.:approaches to european history*, Cambridge University, Cambridge, 2005.
5. Čoralić, Lovorka (ur), *U potrazi za mirom i blagostanjem:Hrvatske zemlje u 18.st*, Matica Hrvatska, Zagreb, 2013.
6. Erich, Zollner,Schussel,Therese, *Povijest Austrije*, Barbat, Zagreb, 1997.
7. Fraser, Antonija, *Marija Antoaneta:Putovanje*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2012.
8. Fussenegger, Gertrud, *Marija Terezija:kraljica i carica*, Alfa, Zagreb, 1980.
9. Goldstein, Ivo, *Povijest 21 – Hrvatska povijest*, Biblioteka Jutarnjeg lista, Zagreb, 2007.
10. Gračanin, Hrvoje, *Slavne povijesne ličnosti*, Meridijani, Zagreb, 2015.
11. Horbec, Ivana, Švoger Vlasta, Matasović Maja, *Od protomodernizacije do modernizacije školstva u Hrvatskoj:zakonodavni okvir*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2017.

12. Horbec, Ivana, Švoger, Vlasta, „Školstvo kao politicum: Opći školski red iz 1774.“, *Anali za povijest odgoja - Annals for the History of Education*, 9. (2010), Zagreb, 2010., str. 5-47.
13. Jakopec, Petar, „Promišljanje odgoja u Johna Lockeja“, *Obnovljeni Život*, sv. 69., br. 4., Zagreb, 2014, str. 509-521.
14. Judson Pieter M.. *The Habsburg Empire: A New History*. Harvard University Press, Cambridge, 2016.
15. Pavličević, Dragutin, *Povijest Hrvatske*, Naklada Pavičić, Zagreb, 2007.
16. Rocheterie, Maxime de la, *The life of Marie Antoinette*, vol. I, James R. Osgwood, Mcilvaine & co., London, 1893.
17. Szabo, Agneza – Labus, Alan, *Hrvatska povijest: odabrane teme*, Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić", Zaprešić, 2012.
18. Valentić, Mirko, Čoralić, Lovorka, *Povijest Hrvata: Od kraja 15. st. do kraja Prvog svjetskog rata*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
19. Zweig, Stefan, *Marija Antoaneta: Slika jednog osrednjeg karaktera*, Narodna prosvjeta, Sarajevo, 1958.

INTERNET IZVORI

1. Proleksis enciklopedija. Franjo I. Stjepan Lotarinški. URL: <https://proleksis.lzmk.hr/22071/> (pristupljeno 8. kolovoza 2020.)
2. Hrvatska enciklopedija. Josip II. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29350> (pristupljeno 9. kolovoza 2020.)
3. Martin Mutschlechner. The Feast of St Nicholas. URL: <https://www.habsburger.net/en/chapter/feast-st-nicholas> (pristupljeno 12. kolovoza 2020.)
4. Hrvatska enciklopedija. Trenk, Franjo. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62171> (pristupljeno 15. kolovoza 2020.)
5. Hrvatska enciklopedija. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=38929> (pristupljeno 16. kolovoza 2020.)
6. Iz povijesti roma na hrvatskim područjima u 18. i 19. stoljeću. URL: <http://romi.hr/zanimljivosti/hrvatska/iz-povijesti-roma-na-hrvatskim-podrucjima-u-18.-i-19.-stoljecu> (pristupljeno 19. kolovoza 2020.)

IZVORI SLIKA

Slika 1:

https://www.google.com/search?q=obitelj+habsburg&sxsrf=ALeKk03xvxgFl-3U9FyhT_t8WBhhPOvYdA:1598569765784&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiG36a4wLzrAhWCqaQKHVgqDyQQ_AUoAXoECBcQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=zeVePsGtFvdFgM

(pristupljeno 2. kolovoza 2020.)

Slika 2.

https://www.google.com/search?q=franjo+stjepan+lotarin%C5%A1ki&sxsrf=ALeKk02Cx7G9goOnhUfvS3hndWkDj4ywgQ:1598569031764&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwio06XavbZrAhVwMewKHf4KAO4Q_AUoAXoECBgQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=ivC32QvR3x_o5M

(pristupljeno 2. kolovoza 2020.)

Slika 3:

https://www.google.com/search?q=josip+2.&sxsrf=ALeKk01m2-EYu-9QESfFIKwrh_Djkkhg:1598569223260&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKE

[wiy2c21vrzrAhUI66QKHf0qDfEQ_AUoAXoECBkQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=oGBI4MyXjCypOM](https://www.google.com/search?q=marija+antoaneta&sxsrf=ALeKk00qYIwosWFHLsOjLNNi8l7Mk9pLvA:1598569379283&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiguoCAv7zrAhUtMewKHeaxD8gQ_AUoAXoECBoQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=iOOJ6opYa4fh1M)

(pristupljeno 5. kolovoza 2020.)

Slika 4:

[https://www.google.com/search?q=marija+antoaneta&sxsrf=ALeKk00qYIwosWFHLsOjLNNi8l7Mk9pLvA:1598569379283&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiguoCAv7zrAhUtMewKHeaxD8gQ_AUoAXoECBoQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=iOOJ6opYa4fh1M](https://www.google.com/search?q=franjo+trenk&sxsrf=ALeKk01MvN4aH1gCk3fhUj4kvrHiFhKEXw:1598569517572&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwihhfnBv7zrAhVuMOwKHcNJDIAQ_AUoAXoECBkQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=p4lVR4kDx0u9hM)

(pristupljeno 7. kolovoza 2020.)

Slika 5:

[:https://www.google.com/search?q=franjo+trenk&sxsrf=ALeKk01MvN4aH1gCk3fhUj4kvrHiFhKEXw:1598569517572&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwihhfnBv7zrAhVuMOwKHcNJDIAQ_AUoAXoECBkQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=p4lVR4kDx0u9hM](https://www.google.com/search?q=franjo+trenk&sxsrf=ALeKk01MvN4aH1gCk3fhUj4kvrHiFhKEXw:1598569517572&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwihhfnBv7zrAhVuMOwKHcNJDIAQ_AUoAXoECBkQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=p4lVR4kDx0u9hM)

(pristupljeno 7. kolovoza 2020.)

Slika 6:

https://www.google.com/search?q=marija+terezija&sxsrf=ALeKk03d9Lti-P3RtRMaCxc-uH2YXljMHg:1598568976576&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjtIP2_vbZrAhXC6aQKHUTVCyIQ_AUoAXoECBoQAw&biw=1396&bih=641#imgrc=SvvlHdU1JEhf mM

(pristupljeno 12. kolovoza 2020.)

Slika 7:

https://www.google.com/search?q=pragmati%C4%8Dka+sankcija&sxsrf=ALeKk03ZmUgt7z12wG0fsqet_8TjfdiXag:1598568068644&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwj8r4WPurzrAhVJDOWKHQZNB3QQ_AUoAXoECBQQAw&biw=1396&bih=686#imgrc=6m8H0YA8qCDsoM

(pristupljeno 12. kolovoza 2020.)

5. SAŽETAK

Marija Terezija bila je prvi i jedini ženski vladar dinastije Habsburg. Nakon smrti oca Karla VI. stupila je na funkciju koja je bila određena Pragmatičkom sankcijom iz 1713. Pragmatičkom sankcijom naslijedila je od oca teritorije koji su se mogli ustupiti samo muškim nasljednicima. Kroz svoju dugogodišnju vladavinu uvela je niz odredbi i reformi. Poznata je po prosvijećenom apsolutizmu i centralizmu. Poticala je i provodila razne reforme pomoću svojih ministara. Reformirala je državnu upravu i financiranje, uvela je opće školsko obrazovanje, te je militarizirala vojsku. Godine 1745. uspostavila je tri nekadašnje županije u oslobođenoj Slavoniji. Nakon požara u Varaždinu 1776. upravne funkcije seli u Zagreb. Pokušala je uvesti reforme i kod manjina, ali s manjim uspjehom. Marija Terezija vladala je punih 40 godina, njezino doba vladavine naziva se još i Terezijanizam. Godine 1780. sahranjena je zajedno sa svojim mužem Franjom Stjepanom Lotarinškim u Beču.

Ključne riječi: Marija Terezija, Habsburška Monarhija, prosvijećeni apsolutizam, Josip II.

6. ABSTRACT

Maria Theresa was the first and only female ruler of the Habsburg dynasty. After the death of her father Charles VI. she became a ruler according to the Pragmatic sanction of 1713. She inherited territories from her father that have previously only been inheritable by male heirs.. Throughout her long reign she introduced a number of reforms. She was notorious for enlightened absolutism and centralism. She supported all sorts of reforms with the help of her ministers. She reformed the state administration and finance, introduced general school education, and militarized the army. In 1745. she established three counties in liberated Slavonia. After the fire in Varaždin in 1776. the administration moves to Zagreb. She tried to introduce reforms with minorities as well but with little success. Maria Theresa ruled for 40 years, and the age of her rule is referred to as Thereanism. In 1780. she was buried with her husband Francis Stephen of Lorraine in Wien.

Keywords: Maria Theresa, Habsburg Monarchy, Enlightened Absolutism, Joseph II.